

NOVI RIMSKI NAPISI IZ POETOVIONE (1968—1972)

ZORKA ŠUBIC

Loški muzej, Škofja Loka

Ptuj

Pri obnavljanju fasade proštjske cerkve sv. Jurija v Ptujju so leta 1968 odkrili več fragmentov rimskih reliefnih in naslednja napisna kamna, ki so bili uporabljeni kot gradbeni material.

1. Dva fragmenta vodoravno prelomljenega osrednjega dela namembno nedoločljive napisne plošče (**tab. 3, sl. 4**). Vidni sta dve vrsti napisa in sledovi tretje. Pohorski marmor, v. 24, š. 31 in deb. 18 cm. Višina črk je 6—6,5 cm. Interpunkcije so trikotne oblike. Prejkone iz 2. stoletja. — Fragment je shranjen v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 885. Omenja ga *Varstvo spomenikov* 13—14 (1968—1969), 164.

—...]. A . [—
—]. T . P R A [—
—] E . P R O . [—

2. Del sarkofaga ali pepelnice (**tab. 3, sl. 3**). Fragment je slabše ohranjen, vsi izstopajoči deli so odklesani in po vsej površini je precej zasigan. Ohranjen je levi zgornji vogal napisnega polja, ki je bilo obrobljeno z dvojno ravno profilacijo, ter del levega stranskega, verjetno reliefnega polja. Pohorski marmor, v. 20, š. 40 in deb. 12 cm. Ohranjeni sta dve vrsti napisa; višina črk je 4 cm.

Fragment je shranjen v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 928. Spada v 3. stoletje.

SEPT[*imius* —
VET[—
... [—

Ptuj — Vičava

3. Del večjega, geniju posvečenega oltarja (**tab. 2, sl. 4**). Delno ohranjeni sta prvi (?) dve vrsti napisa. Črke so lepe in visoke 10 cm. Interpunkcija v 2. vrsti je trikotna in zelo majhna. Pohorski marmor; 102 × 50 × 44 cm. Napisni

kamen je bil odkrit leta 1969 pri izkopu za apneno jamo na Vičavi v Ptujju na parc. št. 514/1 in 514/5 k. o. Krčevina. Shranjen je v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 886. Omenja ga *Varstvo spomenikov* 13—14 (1968—1969) 191. Spada v prvo polovico 2. stoletja.

GENIO
C(arius) . CALPVR[nius]

4. Votivni oltarček s profiliranim ovršjem in bazo iz poroznega rumenka-stega peščenjaka (**tab. 1, sl. 3**). V. 35, š. 25—19—21, deb. 13—17 cm. Napisno polje s 5 vrsticami napisa je veliko 15 × 13,5 cm, višina črk je 2 cm. V delno aktuarijski tehniki vklesane črke so ozke in plitke ter zaradi luknjičaste strukture površine kamna težko čitljive. Oltarček je bil najden leta 1970 v rimski naselbinski ruševinski plasti na Vičavi v Ptujju pri izkopu za temelje hiše na parc. št. 355/4 k. o. Krčevina. Shranjen je v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 898. Omenja ga *Varstvo spomenikov* 15 (1970 [1972]) 158.

LIBERO PA
TRI ET LIBE
RE SEXTIA ..

.....
5 V(otum) S(olverunt) L(ibentes) M(erito)

Na koncu 3. vrstice izgleda — morda varljivo — *et*, v 4. se mi zdi, da vidim črke *ser sec*. Prejkone iz 3. stoletja.

5. Votivni oltar s stopničasto profiliranim ovršjem in bazo (**tab. 3, sl. 5**). Pohorski marmor, v. 82, š. 29 (brez profilacije), deb. 22 cm. Profilacija ovršja je visoka 11 cm in je ohranjena le na desni sprednji strani, profilacija baze pa je visoka 21 cm in ohranjena le na levi sprednji strani. Na zadnji strani oltarja je povsem odklesana. Na ravno oblikovani zgornji ploskvi oltarja je s svincem zalita moznica 5,5 × 5,5 cm. Napisno polje, ki je bilo poškodovano ob odkritju spomenika, je veliko 50 × 29 cm in ima 9 vrstic napisa. Interpunkcije so drobne in okrogle po obliki. Višina črk je 4 cm (1.—4. vrsta), 3,5 cm (5.—7. vrsta), 3 cm (8. vrsta) in 2 cm (9. vrsta).

Spomenik je bil sekundarno uporabljen kot gradbeni material in tako odkrit leta 1970 pri obnavljanju ograje ob Vojašnici D. Kvedra v Ptujju, kjer je bil vzidan v temelj ograje (parc. št. 519/3 k. o. Novi Ptuj, ob Cesti Olge Meglič). Shranjen je v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 904. Omenja ga *Varstvo spomenikov* 15 (1970 [1972]) 158.

[...]
M(arcus) . GONG(ius)

AQVILEI

ENSIS . PRO

5 SALVTE .

SVA . SVOR

VMQ(ue) . OM

NIVM . V(otum) . S(olvit) . L(ibens) . M(erito)

D(e)D(icavit) . VIII . K(alendis) . IAN(uariis) .

10 P(osuit) . P(ater) . P(ientissimus) . FLORENTIV[S]

1 Prvo, odbito vrstico več kot verjetno lahko dopolnjujemo z *D(eo) i(nvicto) M(ithrae)*. Iz napisa samega direktno ni razvidno, kateremu božanstvu je bil oltar posvečen; nedvomno ga je tudi smiselno dopolnjevala plastična upodobitev, ki je stala na vrhu, kar nam dokazuje ohranjena moznica. Dedikant sam je bil prejkone v upravni službi — morda mitniški zakupnik — med temi je bil Mitrov kult posebej razširjen. Hkrati je zanimivo dejstvo, da je bil oltar odkrit v bližini četrtega poetovionskega mitreja, ki je stal na robu Muzejskega trga v Ptujju (glej I. Mikl, *Ptujski zbornik* 2 [1962] 212). 8 Črki LM sta v ligaturi. 9 25. december (*a. d. VIII Kal. Ian*), je bil zimski solsticij, rojstni dan Sonca in kot tak vklopljen v kulturno življenje solarnih orientalskih religij, ki so se razširjale po imperiju in se v 3. stoletju zakoreninile celo na dvoru. Gornje posvetilo pa pade na prejšnji dan, ki ni niti v Fastih notiran niti sicer dokumentiran kot kaj posebnega (glej predvsem P. Herz, *Untersuchungen zum Festkalender der römischen Kaiserzeit nach datierten Weih- und Ehreninschriften* [Diss. Mainz 1975] 311). Torej moramo zaključiti, da je pri tem posvetilu šlo za kak lokalni jubilej (če ni bil dan povsem svojevoljno ali iz povsem osebnih motivov izbran) v sklopu pripadajoče verske (mitrične?) srenje. 10 Dopolnjevanje je zgolj možnostno. *Florentius* je verjetno identičen s Florijem Florentijem, ki je v Mitreju v mestu Stockstadt (na Maini) Kautu in Kautopatu posvetil oltar leta 211, čas, ki se povsem sklada s postavitvijo poetovionskega oltarja, glej *ILS* 9280.

Ptuj — Zgornji Breg

6. Vogelni fragment napisnega kamna z napisom na obeh straneh (**tab. 2, sl. 5**). Rumenkasto bel porozni peščenjak, v. 28, š. 16, deb. 10 cm. Ohranjene so črke dveh vrstic:

- a) na desni strani zgoraj: MEI[—, višina črk je 4,2 cm;
- b) na levi strani malo niže: —]TI, višina črk je 4 cm.

Fragment, za katerega ni jasno, kako ga je treba interpretirati, je bil najden leta 1972 ob izkopu za temelje hiše na parc. št. 2142 k. o. Novi Ptuj v arealu kasnoantičnega grobišča na Zg. Bregu na Ptujju. Shranjen je v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 931. Najdišče omenja *Varstvo spomenikov* 17—19/1 (1971—1972 [1974]) 144.

Spodnja Hajdina

7. Jupitru posvečen votivni oltar (**tab. 3, sl. 2**) s stopničasto profiliranim ovršjem, iz poroznega rumenega peščenjaka. Manjka spodnja profilacija z bazo, delno je poškodovano tudi napisno polje. V. 35, š. 20—25, deb. 15—18 cm. Napis z ligaturami (v 2. vrsti DI in VS, v 3. vrsti VS) ima 4 vrste. Napisno polje je veliko 21 × 20 cm, višina črk je 4,5 do 3 cm. Interpunkcije so navadne okrogle oblike, le prva v zadnji vrsti napisa je v obliki zelo shematiziranega bršljanovega lista.

Oltar je bil odkrit leta 1968 pri izkopu za temelje hiše v rimski ruševinski naselbinski plasti na parc. št. 1069/2 k. o. Hajdina. Shranjen je v Pokrajin-

skem muzeju v Ptuj, inv. št. RL 877. Omenja ga *Varstvo spomenikov* 13—14 (1968—1969) 169. Spada v 3. stoletje.

I(ovi) . O(ptimo) . M(aximo)

CLODIVS

SPECTATVS

V(otum) . S(olvit) . L(ibens) . M(erito)

8. Trije fragmenti osrednjega dela večjega napisnega kamna (**tab. 2, sl. 3**). Debelo zrnati pohorski marmor, v. 31—34, š. 64—73, deb. 19,5—22 cm. Napisni kamen je zelo slabo ohranjen, površina je razpokana, plastovito odluščena in zelo krhka. Vidnih je 8 vrst napisa, velikost napisnega polja pa ni ugotovljiva. Višina črk je 2,5 in 3 cm, le črka i — »i longa«, je skoraj vedno visoka 3,5 cm. Interpunkcije so drobne in okrogle.

Večji desni fragment napisa, sestavljen iz dveh kosov je bil odkrit v rimski ruševinski plasti pri izkopu za temelje hiše na parc. št. 1078/1 k. o. Hajdina leta 1968. Tega omenja *Varstvo spomenikov* 13—14 (1968—1969) 170. Drugi, levi kos, ki sodi zraven, pa je bil odkrit leta 1969 na isti parceli ob urejanju okolice nove hiše. Fragmenti so sestavljeni in shranjeni v Pokrajinskem muzeju v Ptuj, inv. št. RL 880.

—]

[.....]. [—]

[.....]. i M. Aur [—]

[.....]. Augg. [—]

⁵ [i]nvi[ti]ssimorum. Imp [—]

sub cura Aureli. S [—]

[.....]. Ii]]. proc. Augg [—]

Vita! [i]s Augg. n [—]

vec [tig]. Illyric [—]

¹⁰ [.....]. [—]

[?

Kot rečeno, je zelo fragmentiran, površinsko slabo ohranjen marmorni blok spomenika — bil je izpostavljen močni vročini, zato je drobljiv — sestavljen iz razlomljenih kosov. Zgoraj in spodaj se je tekst nadaljeval. Levi rob sam ni ohranjen, je pa iz razporeditev začetkov besed očitno, da smo na pričetku vrstice. Tudi desni rob ni ohranjen; tu je napisna ploskev od osnove kamenine celo neenakomerno odluščena. Če je segal napis do ohranjenega roba osnove kamenine, manjkajo v vrsticah 2—4 na primer po dve ali tri črke (pod pogojem, da tam že ni tekla profilacija okvira) ali več, če namreč kamna več ne manjka. Poskus dopolnjevanja vrstice 7. in 8. bi približeval misel, da ga ne manjka kajsi več. Po Šašlevem mnenju gre zaradi formule *sub cura* za gradbeni napis iz obdobja severijanske dinastije, ki ga je treba vezati z dejavnostjo nastavljenecv 'ilirske mitnine'. Ta je bila po Sarijevem mnenju stacionirana v neposredni bližini najdišča (*Archäologische Karte von Jugoslawien, Blatt Ptuj* [1936] 36). Ligatur ni, *i-longa* je opazna v 4. (zadnji-i), 6. (predzadnji, viden v ostanku razure) in v 8. vrstici (prvi-i). K rekonstrukciji in k čitanju:

Od 1. vrstice so opazni negotovi ostanki dveh spodnjih zaključkov črk. 2 Morda je pred *i* ostanek črke *c*. 3 Ni gotovo, da gre za dve v eno besedo povezani črki *g*, malo preveč sta narazen. 5 Teoretično bi bilo možno, da je črka *a* v besedi *cura*, ostanek črke *m*, ter da je *a* ostal pred njo (prostor bi to dopuščal). 6 Razirano je bilo torej ime prokuratorja ilirske mitnine; od doslej znanih imen prokuratorjev nobeno ne pristoja k ohranjenim črkam. 7 Morda: *Augg.n[n(ostrorum duorum) vilicus]*.

9. Fragment reliefne votivne plošče (**tab. 2, sl. 1**). Ohranjen je desni spodnji vogal z delom reliefa — sedeča ženska oseba, draperija obleke in stopala ter noge zložjivega stola, na katerem sedi — in 3 vrstami napisa. Pohorski marmor, v. 22, š. 24, deb. 7—5 cm. Interpunkcije so trikotne oblike, višina črk je 2,3 cm. V 1. vrsti je ligatura *AE* in *RL*. Fragment, ki je bil verjetno posvečen *Nutricibus avgustis*, je bil najden leta 1971 pri sistematično zaščitnem izkopu na Sp. Hajdini na parc. št. 1070/2 k. o. Hajdina, v kanabah VIII. Augustove legije. Najdišče omenja *Varstvo spomenikov 17—19/1 (1971—1972 [1974]) 152*. Shranjen je v Pokrajinskem muzeju v Ptuj, inv. št. RL 960.

—]ONI CAESARIS

—] ET BAETVA

—] POSVERVNT

Širina vrstic ni določljiva, verjetno manjka polovica teksta in reliefa, ki sta ga posvetila Nutricam za zdravje vladarjeve sužnje dve osebi, od katerih nosi druga lokalno ime *Baetua*, prva pa je bila označena na odlomljenem delu napisa. Verjetno iz 2. stoletja.

Spodnja Hajdina — področje rimske nekropole

Pri poglobljanju odseka ceste Hajdina—Pragersko v zvezi z izgradnjo nove ceste Ptuj—Macelj so stroji posegli v areal rimske nekropole vzdolž ceste Poetovio—Celeia (glej B. Saria, *Blatt Ptuj*, 60 ss in *Blatt Rogatec*, 24 ss). Ob zaščitnih delih pri tem smo dokumentirali tudi več fragmentov epigrafskih spomenikov.

10. Drobci napisnega kamna, verjetno nagrobnika. Pohorski marmor. Ohranjeni so 4 fragmenti napisne ploskve, ki pa se ne dajo sestaviti. Višina črk je povsod 4 cm.

a) Največji fragment (**tab. 4, sl. 3**), ima ohranjene 3 vrste napisa, v 1. vrsti je ligatura *VA*. Interpunkcija je trikotne oblike.

—]VALI . [—	b)	c)
—]ET . V. [—	—]RVA[—	—]IN[—
—]VI[—	—]VC[—	[— — —]

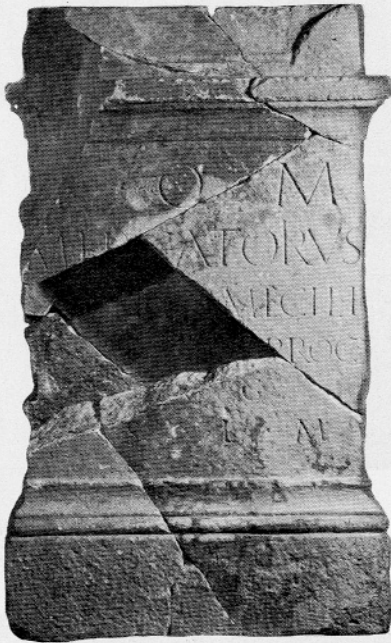
d) Ohranjen je le del roba napisnega polja in sled dveh vrstic.

Fragmenti so bili najdeni leta 1971 kot zasipni material v vodnjaku A. Shranjeni so v Pokrajinskem muzeju v Ptuj, inv. št. RL 924. Omenja jih *Varstvo spomenikov 17—19/1 (1971—1972 [1974]) 152*.

11. Fragment nagrobnika z zaključnimi črkami dvovrstičnega napisa iz peščenjaka. Ohranjena velikost: v. 30, š. 33, deb. 15 cm. Napisno polje je po-

1a

1

1b

2

3

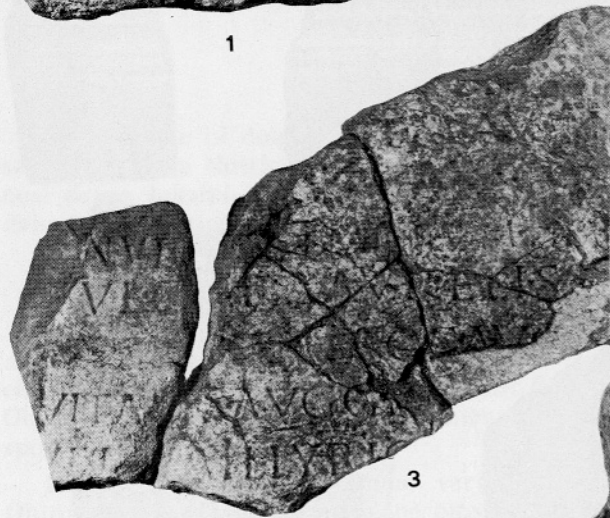
Tab. I
Poetovio, napisi št. 18, 15, 4

1

2

3

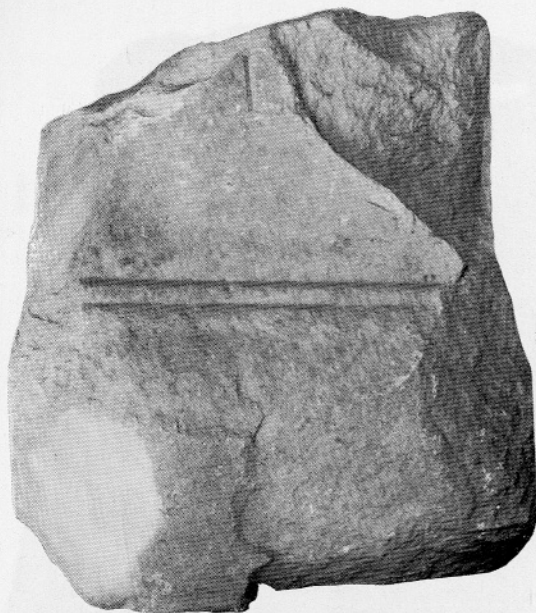

4

5

Tab. II
Poetovio, napisi št. 9, 13, 8, 3, 6

1

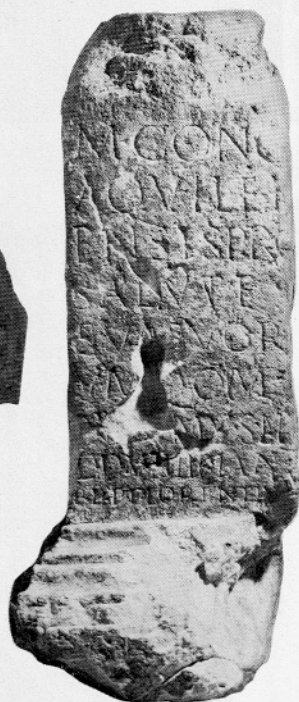
2

3

4

5

Tab. III
Poetovio, napisi št. 19, 7, 2, 1, 5

1

2

3

Tab. IV
Poetovio, napisi št. 17, 16, 10 a

1a

1

1b

Tab. V — Poetovio, napis št. 14

globljeno, višina črk je 6 in 5,5 cm. V drugi vrsti je kot interpunkcija med črkama upodobljen bršljanov list.

—]LCIAD

—]P F

Fragment je bil najden leta 1971 v zasipnem materialu vodnjaka A. Shranjen je v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 926. Omenja ga *Varstvo spomenikov 17—19/1 (1971—1972 [1974])* 152.

12. Fragmentiran nagrobnik s profiliranim ovršjem in akroteriji, v njih pa D [M]. Napisno polje, od katerega je ohranjen levi zgornji vogal, uokvirja noriško panonska voluta. Ostanek volute je tudi na levi stranski ploskvi. Pohorski marmor, v. 38, š. 37, ohranjena deb. 15 cm. Višina črk je 4,2 in 4 cm.

D(iis) [M(anibus)]

AEL[—

LA[—

[——

Fragment je bil najden na področju nekropole (št. 24 na skupnem načrtu) leta 1971 in je shranjen v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 922. Omenja ga *Varstvo spomenikov 17—19/1 (1971—1972 [1974])* 152.

13. Fragment napisa, morda are, morda gradbenega napisa (**tab. 2, sl. 2**). Ohranjen je le ozek pokončen pas ob desnem robu z zaključki 3 vrst napisa in trikotnimi interpunkcijami. Pohorski marmor, v. 28, š. 10, deb. 15—29 cm, višina črk je 4 in 2,3 cm.

—].

—]L

—]NT

—] COS

Fragment je bil najden na področju nekropole (št. 24 na skupnem načrtu) leta 1972 in je shranjen v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 942. Omenja ga *Varstvo spomenikov 17—19/1 (1971—1972 [1974])* 152. Kaže, da je na koncu 3. vrstice ostanek tretje množinske osebe glagola (npr. *fecerunt*) in da je bila v zaključni vrstici datacija s *co(n)s(ulibus)*.

14. Fragmentiran oltarček (**tab. 5**) s profiliranim ovršjem. Spodnji del je odbit in manjka. Pohorski marmor, v. 28, š. 25, deb. 15 cm. Ohranjeno napisno polje meri 15 × 15,5 cm in ima 5 vrst napisa. Višina črk je 2,5—2 cm. Interpunkcije so trikotne ali okrogle. Oltarček ima na obeh stranskih ploskvah reliefno upodobitev. Na desni strani je upodobljen Silvanus v prepasani tuniki, s frizijsko čepico in z rogom obilja v levici, v desnici drži *pedum* (? sekiro?). Na levi strani je upodobljeno drevo na skalnih tleh.

SIL(vano) AVG(usto)

SAC(rum) C(aius) AVIV[S]

VOLTILIVS

[.]ITVM[.]

[.]RVS[.]

[— —

Oltarček je bil najden na področju nekropole (št. 23 na skupnem načrtu) leta 1972 in je shranjen v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 942. Omenja ga *Varstvo spomenikov* 17—19/1 (1971—1972 [1974]) 153. Spada v 3. stoletje.

15. Fragmentiran nagrobnik iz belega peščenca (**tab. 1, sl. 2**). Ohranjen je spodnji del plošče, ki jo na vsaki strani obdaja poševno kaneliran polsteber. V. 105, š. 70, deb. 13 cm. Napisno polje je široko 51,5 cm; ohranjene so le spodnje tri vrste napisa. Višina črk je 6 cm, v zadnji vrsti pa varira od 6—5,5 do 6,5 cm. Interpunkcije so okrogle oblike.

—]
MISSIC[*io leg(ionis)*]
VIII . AVG(*ustae*)
] HER(*edes*) . POSIER(*unt*)

Nagrobnik je bil najden na področju nekropole (št. 29 na skupnem načrtu) leta 1972 in je shranjen v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 945. Omenja ga *Varstvo spomenikov* 17—19/1 (1971—1972 [1974]) 153. Spada v sredino 1. stoletja.

16. Fragment gradbenega napisa v tabuli ansati (**tab. 4, sl. 2**). Ohranjen je levi rob plošče z začetnimi črkami 4 vrst napisa. Pohorski marmor, v. 33,5, š. 25, deb. 9 cm. Višina črk (od zgoraj navzdol) je 4—3—2,5—2,5 cm.

M[—
[—
LH . [—
AVC[—
5 PECV[*nia* —

Fragment je bil najden leta 1972 v zasipnem materialu vodnjaka H. Shranjen je v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 949. Omenja ga *Varstvo spomenikov* 17—19/1 (1971—1972 [1974]) 153.

Zgornja Hajdina

17. Fragment srednjega dela miljnika, rahlo ovalnega preseka (**tab. 4, sl. 1**). Pohorski marmor, ohranjena v. 85 cm, premer ca. 35—38 cm. Spomenik je na krajih odbit in obklesan, površina z napisom pa je močno poškodovana in obrušena. Ohranjena je sled 4 vrst napisa, višina črk je 6—6,5 cm.

Fragment je bil uporabljen kot gradbeni material v zidu starejše gradbene faze ž. c. sv. Martina na Zg. Hajdini pri Ptujju. Odkrili so ga leta 1970 ob izkopu za centralno ogrevanje ob jugovzhodni strani cerkve. Shranjen je v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 901. Omenja ga *Varstvo spomenikov* 15 (1970 [1972]) 167.

— — —]
E[—
M AVR[—
NOBILISS[*imu*]S [—
5 AP MP[—

5 AP in MP v ligaturi, kratice je treba razviti: A P(*oetovione*) m(*ilia*) p(*assuum*). Na miljniku je bil označen vladar (morda s koregentom), katerega imenski sklop je vseboval tudi člen M. *Aurelius* in je imel hkrati sina, ki je bil *nobilissimus Caesar*. Teh je bilo več. Prva možnost: L. *Septimius Severus* (s koregentom-sinom M. Aurelijem Antoninom), medtem ko je nosil sin *Geta* titulo *nobilissimus Caesar*; nadaljnja možnost je Elagabal s cesarjem Aleksandrom; medtem ko prihaja skupina Carus, Carinus, Numerianus komajda v poštev, enako ne naslednji vladarji. Miljnik stavljam v prvo polovico 3. stoletja.

18. Fragmentiran oltar, posvečen Jupitru, s profiliranim ovršjem z ogelnimi akroteriji in profilirano bazo (tab. 1, sl. 1). Pohorski marmor, v. 126, š. 77, deb. 32 cm. Napisno polje je visoko 66,5 cm in široko 68 cm. Napis ima 6 vrstic, višina črk je od zgoraj navzdol 9—7—5,5—5—4—4,5 cm. Interpunkcije so majhne in trikotne oblike. Na obeh stranskih ploskvah je še delno ohranjen reliefni okras. Na levi strani je upodobljen Jupiter, ki v dvignjeni desnici drži snop s strelo, na desni pa orel z razprostrtimi krili na zemeljski krogli z vencem v kljunu. Deli spomenika, ki je danes restavriran, so bili odkriti v zasipnem materialu poškodovanega rimskega vodnjaka na Zg. Hajdini, ko so leta 1971 v gramoznici ob cesti Hajdina—Kidričevo črpali pesek. Shranjen je v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 917. Omenja ga *Varstvo spomenikov* 17—19/1 (1971—1972 [1974]) 162.

I(*ovi*) . O(*ptimo*) . M(*aximo*)

MERCATORIVS

[.....] . MECILI

[.....] PROC(*uratoris*)

⁵ A V G (*usti*)

V(*otum*) . S(*olvit*) . L(*ibens*) . M(*erito*)

Mercatorius (črki *ri* sta v ligaturi) je iz apelativa izpeljan *gentile* galskega tipa; v 3. vrstici manjka (kratek) *cognomen* te osebe in njena funkcija, ki jo je imela v odnosu do vladarskega, nedvomno finančnega prokuratorja. *Mercatorius* je bil morda *b(ene)f(iciarius)*. Prokuratorjev *praenomen* je morda bil *P(ublius)*, na to negotovo kaže neznaten ostanek črke, ki je še viden na kamnu; manjka pa njegov (daljši) *cognomen*. Tekst spada nekako v sredino 2. stoletja.

19. Fragment spodnjega dela votivnega oltarja (tab. 3, sl. 1). Ohranjen je le del napisnega polja in del spodnje profilacije. Pohorski marmor, v. 56, š. 56, deb. 30 cm. Ohranjena je le črka L, visoka 5 cm.

Fragment je najden skupaj z oltarjem, opisanim pod št. 18 in je shranjen v Pokrajinskem muzeju v Ptujju, inv. št. RL 917.

[V(*otum*) S(*olvit*)] L(*ibens*) [M(*erito*)].

Glede na podobne upodobitve treh Gracij na oltarjih in ogledalih, zlasti pa na osnovi tega motiva, upodobljenega na novcih, moramo izdelavo ptujskega pokrovčka časovno postaviti nekam na prehod 2. v 3. stoletje.

Zusammenfassung

Texte und Fundortbestimmungen siehe im slowenischen Teil. Alle Funde sind im Museum in Ptuj aufbewahrt.

1. Inschriftfragment, eingemauert in der Fassade der Probsteikirche in Ptuj und gefunden anlässlich ihrer Renovierung. **Taf. 3, Abb. 4.** 2. Inschriftfragment einer Aschenkiste oder eines Sarkophags. Gefunden wie Nr. 1. **Taf. 3, Abb. 3.** 3. Inschriftfragment, gefunden an Vičava in Ptuj. **Taf. 2, Abb. 4.** 4. Den Liber et Libera gewidmete Votivara. Gefunden an Vičava in Ptuj. **Taf. 1, Abb. 3.** 5. Votivara, wahrscheinlich aus dem s.g. vierten Mithräum in Ptuj. Gefunden an Vičava in Ptuj. **Taf. 3, Abb. 5.** 6. Inschriftfragment, gefunden an Zgornji Breg in Ptuj im spätantiken Gräberfeld. **Taf. 2, Abb. 5.** 7. Dem Jupiter gewidmete Votivara, gefunden in Spodnja Hajdina bei Ptuj. **Taf. 3, Abb. 2.** 8. Von einem Zollbeamten in Poetovio (*publicum portorii Illyrici*) aufgestelltes Denkmal, wovon nur drei zusammenpassende Inschriftfragmente erhalten sind. Gefunden in Spodnja Hajdina bei Ptuj. **Taf. 2, Abb. 3.** 9. Fragment eines Votivreliefes, gewidmet den Göttinnen *Nutrices Augustae*. Gefunden in Spodnja Hajdina bei Ptuj. **Taf. 2, Abb. 1.** 10. Vier Inschriftfragmente Gefunden in Spodnja Hajdina bei Ptuj. **Taf. 4, Abb. 3.** 11. Inschriftfragment. Fundort: Spodnja Hajdina bei Ptuj. 12. Grabsteinfragment, gefunden in Spodnja Hajdina bei Ptuj. 13. Inschriftfragment, gefunden in Spodnja Hajdina bei Ptuj. **Taf. 2, Abb. 2.** 14. Dem Silvanus gewidmete fragmentierte Votivara. Gefunden in Spodnja Hajdina bei Ptuj. **Taf. 5, Abb. 2.** 15. Grabsteinfragment, gefunden in Spodnja Hajdina bei Ptuj. **Taf. 1, Abb. 2.** 16. Inschriftfragment, gefunden in Spodnja Hajdina bei Ptuj. **Taf. 4, Abb. 2.** 17. Meilensteinfragment, gefunden im Gemäuer anlässlich der Renovierung der Kirche des Hl. Martin in Zgornja Hajdina bei Ptuj. **Taf. 4, Abb. 1.** 18. Dem Jupiter gewidmete fragmentierte Votivara, gefunden in Zgornja Hajdina bei Ptuj. **Taf. 1, Abb. 1.** 19. Fragment einer Votivara, gefunden in Zgornja Hajdina bei Ptuj. **Taf. 3, Abb. 1.**